

Modalități de fraudare a testării poligraf. Contramăsuri

Ways to cheat the polygraph test. Countermeasures

Dana-Cristina MURARIU (căs. Neculai)¹

Rezumat: Problema privind descoperirea adevărului a fost mereu actuală. Atât timp cât omul este cel care transmite sau primește o informație, el are potențialul de a duce în eroare sau de a fi dus în eroare. Procesul de detectare a minciunii este unul dificil, așa cum nu există o modalitate ideală de a diferenția o persoană care spune minciuni de cineva care spune adevărul. Tehnica poligraf este una dintre cele mai performante tehnici folosite în domeniul detectării comportamentului simulat. Poligraful, cunoscut empiric sub denumirea de „detector de minciuni” este un înregistrator mecanic sau electronic, ce preia pneumatic modificările de tensiune arterială, puls, respirație, suplimentat cu un sistem pentru înregistrarea rezistenței electrodinamice și a micromișcărilor, musculare. Poligraful nu înregistrează direct minciuna, ci modificările fiziologice determinate de emoțiile care însoțesc comportamentul simulat. În timpul examinării la poligraf, subiecții pot adopta diferite conduite. De aceea, examinatorul trebuie să ia măsuri de precauție împotriva tentativelor subiecților care încearcă să eludeze detectarea prin unele manopere cum ar fi: respirația controlată, mișcări musculare, eschivarea psihologică, deteriorarea mecanică a poligrafului.

Cuvinte-cheie: adevăr, minciună, poligraf, eludare, „detector de minciuni”.

Abstract: The problem of discovering the truth has always been topical. As long as man transmits or receives information, he has the potential to mislead or be misled. The process of lie detection is difficult, as there is no ideal way to differentiate a person telling lies from someone telling the truth. The polygraph technique is one of the most effective techniques used in the field of detecting simulated behavior. The polygraph, known empirically as a „lie detector” is a mechanical or electronic recorder, which pneumatically picks up changes in blood pressure, pulse, and breathing, supplemented with a system for recording electrodynamic resistance and muscle micro-movements. The polygraph does not record the lie directly, but the physiological changes caused by the emotions that accompany the simulated behavior. During the polygraph examination, subjects may adopt different behaviors. Therefore, the examiner must take precautions against the attempts of subjects who try to evade detection through some maneuvers such as: controlled breathing, muscle movements, psychological evasion and mechanical damage to the polygraph.

Keywords: truth, lie, polygraph, evasion, „lie detector”.

¹ Master în Drept, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail: neculai.dana@gmail.com.

1. Introducere

Societatea în care trăim a îmbinat, dintotdeauna, adevărul cu minciuna. Problema privind descoperirea adevărului a fost mereu actuală. Atât timp cât omul este cel care transmite sau primește o informație, el are potențialul de a duce în eroare sau de a fi dus în eroare. Procesul de detectare a minciunii este unul dificil, așa cum nu există o modalitate ideală de a diferenția o persoană care spune minciuni de cineva care spune adevărul. Identificarea adevărului și a minciunii, face diferența dintre persoanele care manipulează, cei care sunt manipulați și cei care reușesc să identifice manipularea.

Fiecare dintre noi este asaltat zilnic de zeci de minciuni, iar cea mai mare parte a oamenilor mint în mod regulat, atât la locul de muncă, cât și într-un mediu personal, familial. Oamenii mint pentru cele mai diverse motive. Cel mai des întâlnit motiv pentru care persoanele mint este acela că vor să evite pedeapsa. În general, unele reguli sunt încălcate accidental, dar sunt persoane care aleg să încalce regulile în mod deliberat înșelând, manipulând și mai apoi mințind, nerecunoscând minciuna pentru că nu doresc să fie prinși.

Tehnica poligraf este una dintre cele mai performante tehnici folosite în domeniul detectării comportamentului simulat. Poligraful, cunoscut empiric sub denumirea de „detector de minciuni” este un înregistrator mecanic sau electronic, care preia pneumatic modificările de tensiune arterială, puls, respirație, suplimentat cu un sistem pentru înregistrarea rezistenței electrodinamice și a micromișcărilor, musculare. Poligraful nu înregistrează direct minciuna, ci el înregistrează modificările fiziologice determinate de emoțiile care însoțesc comportamentul simulat. În timpul examinării la poligraf, subiecții pot adopta diferite conduite. De aceea, examinatorul trebuie să ia măsurile de precauție împotriva tentativelor subiecților care încearcă să eludeze detectarea prin unele manopere cum ar fi: respirația controlată, mișcări musculare, eschivarea psihologică, deteriorarea mecanică a aparatului poligraf.

Sinceritatea declarațiilor persoanei suspecte sau a inculpatului, reprezintă, alături de fidelitate, o însușire fără de care organele de cercetare penală nu și-ar putea forma convingerile cu privire la poziționarea în cuprinsul cauzei penale. Emoția este principalul vector în afișarea adevărului sau, dimpotrivă, în situația de falsificare a adevărului prin exprimarea verbală înfățișată de minciună.

2. Comportament normal versus comportament simulat

În timpul examinării la poligraf, subiecții pot adopta diferite conduite. De aceea, examinatorul trebuie să ia măsuri de precauție împotriva tentativelor subiecților care încearcă să eludeze detectarea prin unele manopere cum ar fi: respirația controlată, mișcări musculare, eschivarea psihologică, deteriorarea mecanică a poligrafului.

În sfera psihologiei, detectarea minciunii este privită ca opusul adevărului. Minciuna reprezintă un fenomen psihologic foarte complex care include în sine un amalgam de aparențe emoționale, cognitive și afective la persoane.

În dicționarul limbii române, minciuna este explicată ca „afirmația care falsifică, denaturează deliberat adevărul, având ca scop înșelarea cuiva, un neadevăr”².

În sens larg, comportamentul reprezintă maniera specifică prin care subiectul uman este determinat să răspundă printr-un ansamblu de reacții la solicitările de ordin fizic sau social care vin din ambianță, căutând ca prin aceasta să se adapteze la situații nou intervenite.

Una dintre problemele frecvent întâlnite în activitatea judiciară este cea a comportamentului simulat al persoanelor implicate în diferite cauze penale. În funcție de situația în care se află o anumită persoană, în funcție de interesul și scopul urmărit, comportamentul obișnuit al acesteia poate lua forma unei conduite simulate. Conduita sau comportamentul simulat este o încercare de a ascunde sau falsifica sensul unei realități. Persoana în cauză dă intenționat un răspuns verbal străin aceluia pe care îl gândește, exteriorizând sau mascând o expresie ce nu se potrivește cu aprecierea, atitudinea sau cu sentimentul autentic încercat.

„Simularea reprezintă o metodă de coping cognitiv – comportamental având funcția de a preveni sau reduce reacția de stres, provocată de ancheta judiciară.”³ Atunci când simulează, subiectul este foarte convins de faptul că are un control asupra agentului stresant, reușind să obțină în acest fel o reducere a reacției de stres. Studiile în domeniu au demonstrat faptul că prin modalitatea de control al stresului nu se reușește doar reducerea acestuia ci, în unele cazuri, se ajunge la intensificarea fenomenului⁴.

Simularea nu este o simplă eroare, ci ea se caracterizează prin intenționalitate. Este o ”greșeală” intenționată, învăluită și susținută pragmatic.

Condiția succesului unei simulări este dată de consistența sa internă, de abilitatea cu care subiectul menține coerența demersului său fictiv. Ea presupune inteligență, conduită ”civilizată”. Sub masca unor conduite conformiste, inventând mereu tactici derutante, simulantul se complăce într-un fals rațional, structurându-și pentru a putea manipula, un spațiu simulat. Cadrul fictiv, nu doar că ia locul realității, dar o și prefăce.

Simularea este întotdeauna motivată, determinată de dorințe, de interese. Ea este o modalitate de realizare facilă a scopului. Simularea apare în cele mai diferite situații: pentru disculpare, pentru a apăra pe cineva, din nevoia de protecție, din dorința de răzbunare, pentru a rezista presiunilor și normelor coercitive ale comunității.

Simularea se realizează prin diferite strategii: inventare, exagerare, diminuare, adăugare, omisiune, substituie, transformare, tăcere etc.

² Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2016, p. 723

³ D. David, I. Buș, *Intervenție psihologică în practica judiciară*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1999, p. 32.

⁴ I. Odagiu, A. Lungu, *Strategii psihologice și aplicarea poligrafului pentru detectarea declarațiilor false*, în *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare”. Științe Juridice*, Chișinău, 2023, ediția a III-a, pp. 17-19.

3. Tehnica Poligraf

Tehnica poligraf este una dintre cele mai performante tehnici folosite în domeniul detectării comportamentului simulat.

Poligraful, cunoscut empiric sub denumirea de "detector de minciuni" este un înregistrator mecanic sau electronic, ce preia pneumatic modificările de tensiune arterială, puls, respirație, suplimentat cu un sistem pentru înregistrarea reacției electrodermice și a micromișcărilor, musculare.

Poligraful nu înregistrează direct minciuna, ci modificările fiziologice determinate de emoțiile care însoțesc comportamentul simulat. Modificările psiho-fiziologice sunt cauzate de reacții emotive ale persoanei examinate (frica de detecție, frica de consecințe, anxietate⁵).

Examinarea cu testul poligraf se efectuează pe baza rezoluțiilor motivate sau a ordonanțelor organelor de urmărire penală și la cererea expresă a apărării. Aceasta, fiind un mijloc de investigare, trebuie să fie solicitată și să constituie de regulă, un moment inițial al anchetei și nu o ultimă activitate, când reactivitatea psihoemoțională a subiectului în cauză este afectată de foarte mulți factori. Cu câteva zile înainte de investigare, examinatorul va studia în mod detaliat dosarul cauzei pentru a formula împreună cu cel care instrumentează cauza, cele mai eficiente întrebări.

Testarea prin metoda poligraf trebuie să se desfășoare „într-un cadru material adecvat, ce presupune existența unei încăperi izolate fonic, sobru mobilată, lipsită de ornamente sau decorațiuni”⁶ ce ar putea distra atenția persoanei supuse examinării, și implicit să denatureze înregistrările psihofiziologice.

La efectuarea examinării va fi respectat principiul liberului consimțământ și al prezumției de nevinovăție. Dacă subiectul nu este de acord cu efectuarea testării, examinatorul va încheia un proces - verbal de consemnare a refuzului și a motivului invocat⁷.

Sunt exceptate de la testarea cu tehnica poligraf următoarele categorii de persoane: minorii, femeile gravide, bolnavii psihic, persoanele cu afecțiuni cardio-respiratorii severe, cele cu afecțiuni neurologice grave, alcoolicii, persoanele care în momentul testării sunt în suferință fizică (intervenții chirurgicale recente, extracții dentare, leziuni cauzate de unele accidente, etc.) și alte persoane în legătură cu care examinatorul apreciază că nu este cazul.

Persoanele care urmează a fi examinate cu tehnica poligraf trebuie să îndeplinească următoarele condiții: să nu fie supuse unor anchete obositoare; anterior să aibă asigurată o alimentație normală; să nu fie amenințate cu tehnica poligraf; să nu fie sub influența băuturilor alcoolice; să nu fie sub influența medicamentelor cu acțiune asupra funcțiilor sistemului nervos central; să nu fie duse în câmpul

⁵ American Psychiatric Association, DSM -5, *Manual de diagnostic și clasificare statistică a tulburărilor mintale*, Ediția a V-a, București, Ed. Medicală Callistro, 2016, p. 189.

⁶ A. Ciopraga, I. Iacobuță, *Criminalistica*, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1997, p. 320.

⁷ *Procedura specifică de examinare cu tehnica poligraf*, Ministerul Afacerilor Interne, București, 2017.

infrațional (nu vor participa la reconstituiri, experimente); să nu participe la confruntări; să nu fie prezentate pentru recunoașterea din grup și să nu li se prezinte persoane spre recunoaștere etc.

Condiția obligatorie la examinarea cu tehnica poligraf este normalitatea psihofiziologică a subiectului. Înainte de începerea testării, ”subiectul va fi informat atât verbal, cât și prin conținutul declarației/ acordului de consimțământ la examinare că examinarea este benevolă și se realizează numai cu acordul scris al persoanei examinate prin semnarea declarației de consimțământ la examinare, refuzul examinării neatrăgând efecte juridice”⁸.

Orice examinare cu tehnica poligraf va fi precedată de o discuție pre-test și încheiată cu o discuție post-test. Examinatorul va trebui să obțină date exacte cu privire la faptele și circumstanțele care constituie baza suspectării ori acuzării persoanei ce urmează a fi examinată⁹.

În timpul discuției pre-test, persoanei ce urmează a fi examinată, i se aduce la cunoștință scopul examinării, modul de funcționare al aparatului accentuând principiile fundamentării științifice ale metodei și rezultatele ce se pot obține.

Orice examinare poligraf se încheie cu o discuție post-test. Abordarea subiectului se individualizează de la caz la caz, cu respectarea regulilor generale privind audierea suspectului sau inculpatului metodic, logic, argumentat, calm, ținându-se seama și de nivelul de instruire și cultură al acestuia. Abilitatea examinatorului constă în a-l convinge pe subiect să încerce după propria sa pricepere să explice stările emotive pe care le-a simțit în timpul răspunsurilor date la întrebările adresate.

4. Modalități de eludare a testării poligraf

În timpul examinării la poligraf, subiecții pot adopta diferite conduite. De aceea, examinatorul trebuie să ia măsuri de precauție împotriva tentativelor subiecților care încearcă să eludeze detectarea prin unele manopere cum ar fi: respirația controlată, mișcări musculare, eschivarea psihologică, deteriorarea mecanică a poligrafului.

De asemenea, sunt indicii verbale și non-verbale în comportamentul subiectului ce urmează a susține un test poligraf, indicii ce trebuie observate de către examinator¹⁰: persoana evită să susțină testul poligraf; persoana a întârziat la testare; persoana încearcă să limiteze durata sesiunii de testare; persoana își exprimă sentimentul de neîncredere în această metodă; persoana încearcă să domine discuția cu examinatorul și vorbește neconținut; persoana se plânge de starea de sănătate din acel moment; persoana oferă informații despre anumite medicamente apoi, tot ea întreabă, dacă afectează în vreun mod rezultatul testului

⁸ V. Lăpăduși, G. Țiru, *Detectorul de minciuni*, Ed. Venus, București, 2008, p. 48.

⁹ T. Butoi, *Crima sub lupa detectorului de minciuni*, Ed. Edit Press „Mihaela” S.R.L., București, 1997.

¹⁰ J. Reid, F. Inbau, *Truth and Deception: The Polygraph, („Lie Detection”) Technique*, 1977, Williams and Wilkins, Baltimore, MD.

poligraf; persoana se descrie într-un mod exagerat ca fiind o persoană onestă, adepta adevărului, o persoană cu bună reputație, o persoană de caracter; persoana invocă motive pentru care ar putea pica testul poligraf; în timpul testului, persoana își acordă timp prea mult pentru a se gândi la răspunsul pe care trebuie să-l dea la diferite întrebări; răspunde doar cu jumătate de adevăr; persoana evită să răspundă cu „da” sau „nu” la întrebările închise; persoana răspunde cu o întrebare; persoana are o atitudine defensivă atunci când îi este adresată o întrebare directă; persoana manifestă o curiozitate exagerată cu privire la aparatul poligraf și pune întrebări în acest sens.

Există metode de a păcăli un test poligraf, iar acestea au fost făcute publice de foști agenți ai serviciilor secrete¹¹.

Prima metodă este aceea că subiectul își mușcă limba cât poate de tare atunci când spune adevărul, dar și o minciună. Făcând acest lucru, se declanșează și alte reacții în organism, astfel încât acele poligrafului vor fi date peste cap. Va fi greu de diferențiat minciuna de adevăr.

A doua metodă este aceea ca subiectul să se gândească la o atmosferă calmă, atunci când spune o minciună.

Un alt mod de a eluda testul poligraf este aceea ca subiectul să facă niște calcule matematice în gând sau să se gândească la lucruri care îl entuziasmează.

Dough Williams, un expert certificat în teste de detectare a minciunii, este de părere că prin controlul respirației testele poligraf pot fi păcălite destul de ușor. De asemenea, dacă subiectul poate umfla și strânge musculatura sfincterului anal atunci când este supus testului, atunci poate fenta testul poligraf.

O altă metodă este ca subiectul să apese cu talpa pe un obiect ascuțit aflat în pantoful său (de exemplu, o piuneză). Astfel că durerea cauzată de înțepătură va crea reacții ale corpului, iar răspunsurile vor arăta la fel, indiferent că subiectul spune adevărul sau minte.

5. Contramăsuri în examinarea poligraf

Contramăsurile sunt grupate astfel: pneumografice, electrodermice, cardiografice.

În literatura de specialitate sunt trei tipuri de contramăsuri pneumografice: cele existente pentru a imita răspunsul autentic, cele care sunt o consecință nedorită a acestor strategii de contramăsuri și cele care atacă nivelurile tonice.

Răspunsurile autentice din pneumograf au o formă caracteristică. Aproape toate indică o reducere a cantității de aer absorbite în plămâni.

a) Indicii pneumografice

În continuare vom prezenta câțiva indicatori că subiectul oferă un răspuns fals: creștere semnificativă a respirației în timpul oferirii răspunsului; apneea se manifestă oriunde, numai la linia de bază nu este prezentă; apneele care sunt mai

¹¹ R. Băboianu, *Comportamentul simulat prin tehnica poligraf*, în *Intelligence*, publicat la 25 iulie 2009, <https://intelligence.sri.ro/comportamentul-simulat-prin-tehnica-poligraf>, accesat la data de 19 mai 2024.

sus în timpul expirație sunt suspecte, iar cele care trec sub linia de bază sunt de asemenea suspecte; subiectul oferă același răspuns de două ori; respirație sub 10 cicluri pe minut sau mai rapidă; modificări ale ratei respirației într-o diagramă sau între diagrame, sau între diagrame și înregistrări false ale respirației.

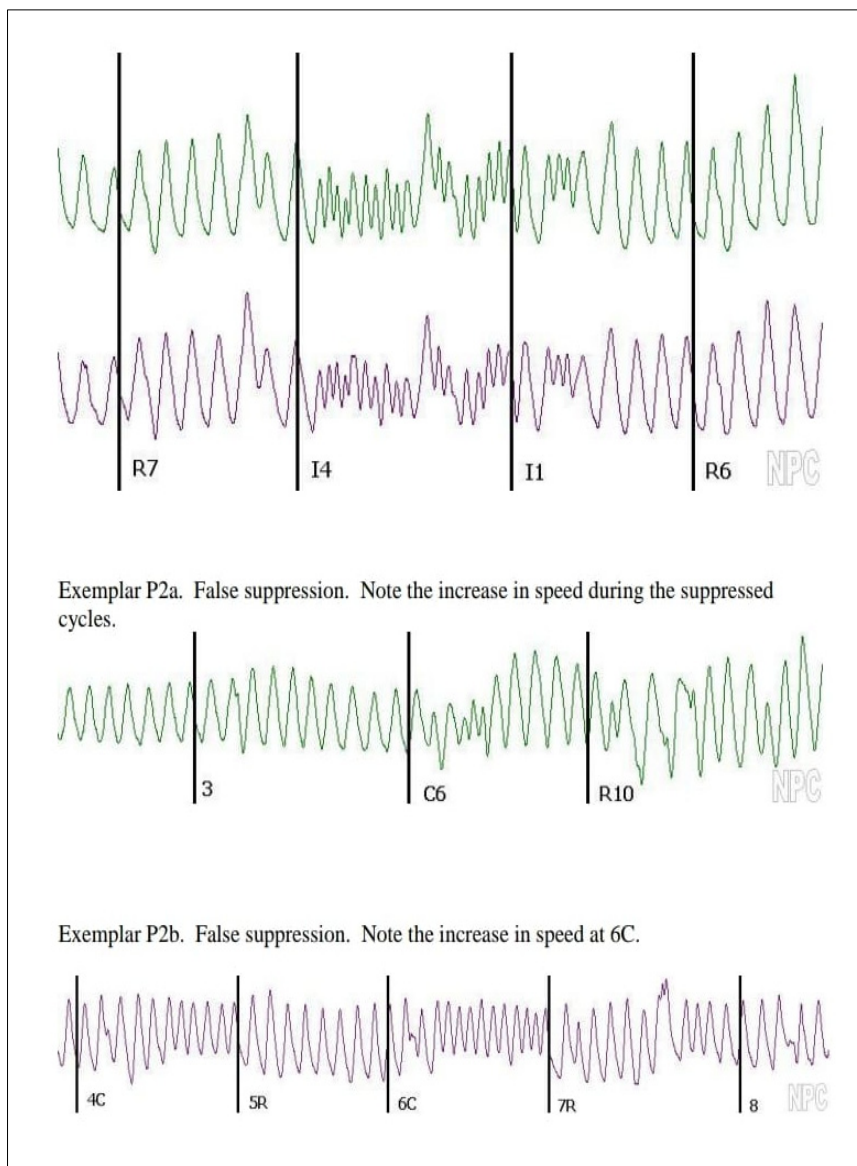

Figura nr. 1

b) Răspunsul evidențiat electrodermic (EDR)

Detectarea contramăsurilor în răspunsul evidențiat electrodermic (EDR) depinde de doi factori: latență și amplitudine. Latența, în acest context, face referire la timpul de așteptare dintre momentul de la care a fost adresată întrebarea și momentul la care se înregistrează pe diagramă răspunsul electrodermic.

Durata normală a timpului de așteptare este de 0,5 secunde, cu excepția unor situații rare când poate dura până la 8 secunde.

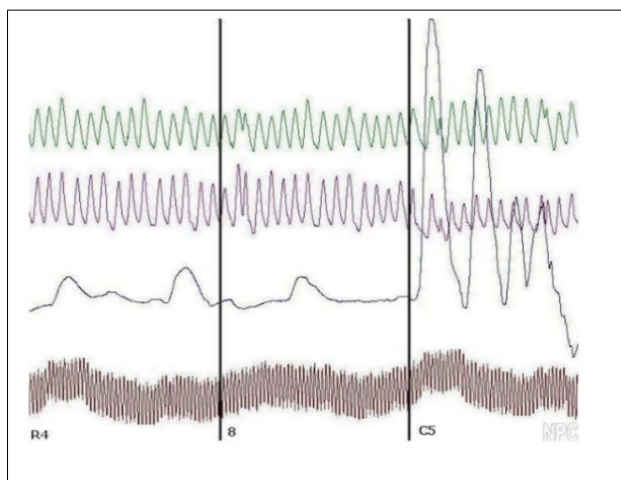

Figura nr. 2

c) Indicii cardiografice

Cheia în a detecta minciuna este aceea de a adresa subiectului întrebări de comparație. În asemenea situații examinatorul poate observa următoarele semne: se oferă răspuns dublu la întrebările de comparație; se poate observa o pantă abruptă la începutul răspunsului cardiovascular pe diagramă; reacțiile subiectului durează 20-30 de secunde sau mai mult; reacții vizibile la întrebările relevante, combinate cu reacții întârziate la întrebările de comparație; latențe întârziate în situația în care răspunsurile trebuie să vină contracronometru.

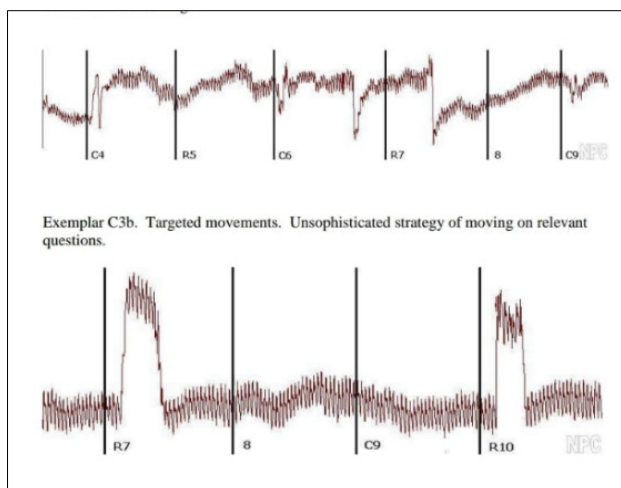

Figura nr. 3

Concluzii

Dat fiind faptul că este dovedit caracterul științific al tehnicii poligraf, tehnică ce exclude abuzurile, lezarea integrității fizice și psihice, a demnității și onoarei persoanelor, putem recunoaște utilitatea sa în rezolvarea cauzelor penale. Prin această tehnică nu se încearcă altceva decât aflarea adevărului, contribuind în egală măsură atât la inculparea suspectilor, cât și la disculparea persoanelor care

manifestă sinceritate în răspunsurile oferite la întrebările din chestionare. Metoda este una ce respectă prezumția de nevinovăție și mijloacele legale de identificare și corelare a probelor.

Făcând o sinteză a celor expuse în această lucrare, este evident faptul că deși are baze științifice, această metodă nu poate furniza informații sigure, neputând fi folosită ca mijloc de probă de sine stătător, ci doar coroborat cu alte probe administrate în dosarul cauzei cercetate.

Tehnica poligraf este o tehnică subiectivă care admite o marjă de eroare suficientă pentru a nu putea fi considerată veridică și pentru care nu se poate asuma riscul unei erori judiciare, care mai devreme sau mai târziu s-ar produce.

Totuși, rezultatele obținute în urma testării efectuate în cadrul activității investigative – operative pot fi folosite de anchetatori în următoarele scopuri: pentru a-i exclude din lista suspectilor pe cei care nu sunt implicați în cauzele cercetate, astfel putând fi prevenite erorile judiciare; pentru a stabili circumstanțele care califică sau agravează unele fapte cu caracter penal; pentru a soluționa contradicțiile ce pot apărea între declarațiile persoanelor implicate în procesul penal; pentru a depista caracterul calomnios al unor denunțuri sau plângeri cu caracter penal; pentru a planifica desfășurarea la timp a unor măsuri investigative – operative și a actelor de urmărire penală, în scopul preîntâmpinării, curmării și descoperirii infracțiunilor; pentru a căuta persoanele dispărute sau pe cei ce se ascund de organele de urmărire penală și judecătorești.

Legat de aspectul certitudinii, sunt de părere că în cazul în care examinarea poligraf ar fi admisă ca mijloc de probă singular ar fi lezate atât prezumția de nevinovăție, de care beneficiază orice persoană suspectată sau acuzată, cât și dreptul de apărare al persoanei. Ținând cont de acest aspect, rezultatul la o examinare poligraf trebuie coroborat cu celelalte probe existente într-o cauză penală.

Referințe

- ***Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016
- ***American Psychiatric Association, DSM -5, *Manual de diagnostic și clasificare statistică a tulburărilor mintale*, Ediția a V-a, București, Editura Medicală Callistro, 2016.
- ****Procedura specifică de examinare cu tehnica poligraf*, Ministerul Afacerilor Interne, București, 2017.
- Băboianu R., *Comportamentul simulat prin tehnica poligraf*, în *Intelligence*, publicat la 25 iulie 2009, <https://intelligence.sri.ro/comportamentul-simulat-prin-tehnica-poligraf>.
- Butoi T., *Crima sub lupa detectorului de minciuni*, Editura Edit Press „Mihaela” S.R.L., București, 1997.
- Ciopraga A., Iacobuță I., *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1997.
- David D., Buș I., *Intervenție psihologică în practica judiciară*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj – Napoca, 1999.
- Lăpăduși V., Țiru G., *Detectorul de minciuni*, Editura Venus, București, 2008.
- Odagiu I., Lungu A., *Strategii psihologice și aplicarea poligrafului pentru detectarea declarațiilor false*, în *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare”. Științe Juridice*, Chișinău, 2023, ediția a III-a.
- Reid J., Inbau F., *Truth and Deception: The Polygraph, („Lie Detection”) Technique*, 1977, Williams and Wilkins, Baltimore, MD.

